

Bárdos Judit:

Minden, amit tudni akartál a montázsról

Varga Balázs: *Final cut*. Tankönyv.

L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2013. 206 oldal, 2450 Ft.

Akarsz látni egy bravúros és nagyon szórakoztató filmet férfi és nő találkozásáról? És akarsz játszva tanulni? Minden lényegeset megtanulni a montázs elméletéről, történetéről, fajtáiról?

Montírozd össze Pálfi György *Final cut – hölgyeim és uraim* című filmjének elemzését a tudnivalók leírásával és kreatív, az aktív elsajátítást lehetővé tévő gyakorlatokkal! A végeredmény: egy remek könyv, melyet szerzői (Varga Balázs, az elemző fejezetek írója; Blaskó Ágnes, a feladatok kitalálója; Gyenge Anikó, a szerzői jogi fejezet írója és Terebesi Zsuzsanna grafikus) tankönyvnek szántak középiskolások és alapszakos egyetemisták számára. Ám a könyv nemcsak tankönyvként használható. Nagyon érdekes olvasmány mindazok számára, akiket akár alap, akár középiskolás, akár felsőfokon érdekel a film lelkének, a montázsnak a csodája. Kulesov híres montázskísérleteiről, Eisenstein elméletéről, a montázs funkcióiról, a vágás és a montázs megkülönböztetéséről, a megszakítottság és a folyamatosság viszonyáról, a történetek archetípusairól, a néző érzelmi azonosulásáról úgy lehet olvasni benne, hogy a tudnivalók sohasem tételesen vannak felsorolva, hanem mindig a *Final cut* elemzésén szűrődnek át. Ilyen az illesztés, ilyen az ugró vágás, így épül fel a történet, így értjük meg az összefüggéseket, így építenek filmtörténeti ismereteinkre, asszociációinkra, és így köti össze a képsorokat a zene. Úgy, ahogyan ebben a filmben látjuk. A filmelemző részek szervesen összeolvadnak a történeti-elméleti ismeretek átadásával.

Pálfi György 449 klasszikus film 1395 képsorát montírozta össze egyetlen filmmé, egyetlen új szekvencia leforgatása nélkül. A Férfi és a Nő találkozik, első látásra szerelem születik köztük, azután elválnak útjaik, majd újra találkoznak. Felbukkan egy másik férfi, egy másik nő; a férfi barátja, aki elülteti benne a féltékenység csíráját; a nő anyja. Gyerek születik. A férfi háborúba megy, meghal. Ám minden visszafordítható a montázs által: a halál csak a képzelet műve volt. A férfi visszajön, felhívja a nőt, újra találkoznak. Csak ennyi történik? Romantikus komédiát látunk? Házasságkötés, féltékenység, szakítás, kibékülés? Nem!

„A Férfi” és „a Nő” nem egy színész és egy színésznő, nem két sztár, hanem nagyon sok színész és színésznő képéből áll össze. Woody Allen arca Michael Caine arcába megy át, Karády Kataliné Julia Roberts-ébe, amerikai sztárok arca észrevétlenül változik át nyugat-európai, vagy kelet-európai színészek arcává. Az alkotók hatalmas műgonddal, gondosan figyelembe véve a tekintet- és a mozgásirányt, észrevétlenül változtatják át az egyik arcot a másikká. Jean Paul Belmondo, Laurence Olivier, Marcello Mastroianni éppúgy részesei „a Férfi” imázsának, mint Jávor Pál, vagy Daniel Olbrychski, „a Nőének” pedig Marilyn Monroe, Audrey Hepburn, Ingrid Bergman, Liv Ullmann, éppúgy, mint Törőcsik Mari. A férfi és a nő története örök. Mintha mindig ugyanannak a történetnek a különböző variációi játszódna le. Ezt sugallja a zárókép is, a vámpír-arc. *Da capo al fine*. Ez egyúttal rádöbent a nézőt arra is, hogy a férfi és a nő között lezajló dráma ábrázolásai örök toposzok: az ismétlődő szituációkat, a keresést, a várakozást, a csókot, az érzéki egymásra találást, az esküvőt nagyon sok film hasonló módon, hasonló beállításban, hasonló zenei motívum kíséretében ábrázolja. Ez is emeli a stilizáció szintjét: a *Final cut* megmutatja, hogyan tudja a filmnyelv variálni, bonyolítani az örök történetet. „A történetek történetét” mutatja be. Ebben az értelemben ez a film reflexió a filmtörténetre is.

Annál is jogosabb a *Final cut*ról – rendkívül olvasmányos, szellemes – tankönyvet írni, mert a film a jogi problémák miatt nem forgalmazható, formálisan csak oktatófilmként létezhet. Moziban nem játszhatták, csak ingyenes vetítéseken, filmklubokban vetítették, rendkívüli sikerrel. Nagyvonalú gesztussal ezúttal a könyvhöz mellékelt ajándékként megkapjuk a filmet is, DVD-lemezen. A könyv is formálisan a „Színház- és Filmművészeti Egyetem Oktatási segédanyaga”, de mindenki figyelmébe ajánlom, akit érdekel a film. És nemcsak a montázs.

Élet és irodalom, 2014. április 30. 20. o.